

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาการนำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ : กรณีที่ศึกษาโรงเรียนพลอยจาดูจินดา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) มีวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่ต้องศึกษาทั้งชุมชนและโรงเรียนอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อให้ได้ภาพที่เป็นองค์รวม (holistic view) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเดิมโรงเรียนขนาดกลาง เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล – ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 แห่ง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในโรงเรียนพลอยจาดูจินดา ได้แก่

1. ผู้บริหาร
2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. คณะครู
4. นักเรียน
5. ผู้ปกครองนักเรียน

การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกทำวิจัยและพัฒนาการนำแผนกลยุทธ์โรงเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนพลอยจาดูจินดา เนื่องจากผู้วิจัยเป็นสมาชิกของชุมชน และเป็นข้าราชการ

ครูอยู่ในโรงเรียนกรณีศึกษาเป็นเวลาพอสมควรที่จะเข้าใจบริบท คุณเคยกับท้องถิ่น ประชาชน ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ซึ่งพบว่า สถานศึกษา มีการตื่นตัวพร้อมที่จะรับการพัฒนา และพยายามหาโอกาส และวิธีการที่จะผลักดันสมาชิกในองค์กรให้ได้รับความรู้ความสามารถให้ทัดเทียมกับองค์กรที่พัฒนาแล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสังเกต สังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม
3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion)
4. การศึกษาเอกสารหลักฐานและร่องรอย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยที่ผู้วิจัยเป็นสมาชิกของชุมชนแห่งนี้ และเป็นข้าราชการครูอยู่ในโรงเรียนกรณีศึกษา ทั้งปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนนี้เป็นเวลาพอสมควรที่จะเข้าใจบริบทเป็นอย่างดี คุณเคยกับท้องถิ่น ประชาชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ความคุ้นเคยอาจส่งผลทั้งในทางที่เป็นประโยชน์ และเป็นอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนนี้ผู้วิจัยเองสามารถสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้ข้อมูลได้ ปกติผู้ทำการวิจัยทำตัวเป็นกันเองกับผู้ปกครองและชุมชน จึงทำให้ไม่มีอุปสรรคในการสืบค้นข้อมูล ระยะเวลา เป็นการเก็บข้อมูลขององค์กร คือการศึกษาภาพรวมขององค์กร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันได้แก่ โครงสร้าง วิถีชีวิต บุคลากร และชุมชน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งองค์ประกอบพื้นฐานต่าง โดยเช่น การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสนทนาแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ระยะที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ในส่วนนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึก ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

1.1 การศึกษาเอกสาร

- 1.1.1 ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ
- 1.1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545
- 1.1.3 การประเมินผลยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์ในหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา
- 1.1.4 สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (2545-2549)
- 1.1.5 แผนกลยุทธ์และกรอบประมาณการรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง ปีงบประมาณ 2546-2549
- 1.1.6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับปรับปรุง) 2545
- 1.1.7 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ 2546 และกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการ
- 1.1.8 แผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2547-2549
- 1.1.9 แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2546-2547
- 1.1.10 แผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนพลอยจาดูรจินดา ประจำปีงบประมาณ 2546-2550
- 1.1.11 แผนปฏิบัติการโรงเรียนพลอยจาดูรจินดา ประจำปีงบประมาณ 2546 - 2547
- 1.1.12 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.1.13 งานวิจัยอื่นๆ
- 1.1.14 รายงานการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพลอยจาดูรจินดา ปีงบประมาณ 2546- 2547

- 1.1.15 สารสนเทศข้อมูลการศึกษารายปี
- 1.1.16 หลักสูตรสถานศึกษา
- 1.1.17 ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน

1.2 การสัมภาษณ์

- 1.2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ข้อมูล ในการวิจัยประกอบการคัดเลือกพื้นที่การวิจัยทำให้รู้ระบบการคิด

ทำที่ และทัศนคติในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นไปตามบริบทโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรของผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนพลอยจาดูจินดา

1.2.2 การสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (key - informant interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ (structured interview) กับบุคคลหลักในโรงเรียน (key - informant) ประกอบด้วย ประชากรต่อไปนี้

1.2.2.1 ผู้บริหาร

1.2.2.2 คณะครู

1.2.2.3 นักเรียน

1.2.2.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน

1.2.2.5 ผู้ปกครองนักเรียน

1.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) คือ การที่ผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือมีส่วนร่วมติดตามการปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้นๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจปัญหาของการวิจัย โดยอาจใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview)

1.4 การสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

เป็นกิจกรรมที่อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อหาข้อสรุปนำไปสู่การวางแผนที่ดีและการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาตามแผนกลยุทธ์ต่อประเด็นปัญหาต่างๆ กระบวนการสังเกตกลุ่ม จะใช้เป็นการหาแนวทางในการแก้ปัญหา การบริหารจัดการการนำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนสู่การปฏิบัติ

1.5 กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ (appreciation - influence control = AIC)

คือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุม ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) และการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) ในข้อจำกัดความต้องการ และศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของโรงเรียนด้วยกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ขั้นตอน คือ

1. 5. 1 ขั้นตอนสร้างความรู้ (appreciation) เพื่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งถึงความสำคัญในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ

1.5.2 ขั้นตอนในการสร้างการพัฒนา (inference) เป็นช่วงการสร้างปฏิสัมพันธ์ยอมรับให้ความรู้และ สร้างกระบวนการในการปฏิบัติ

1.5.3 ขั้นตอนในการสร้างแนวทางในการปฏิบัติ (control) สร้างแผนปฏิบัติงาน และการควบคุมติดตามผลของการปฏิบัติด้วยการกำหนดตัวดัชนีชี้วัด ในการปฏิบัติงานเพื่อควบคุม การนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ (implementation) และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติ (monitoring and evaluation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 โดยการวิเคราะห์การหน้าที่ (functional analysis) ใช้ตรรกะ เหตุและผล เป็นการ วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วหรือมีอยู่แล้ว เป็นการวิเคราะห์หาเหตุปัจจัย ที่ทำให้ปรากฏ การณ์เกิดขึ้น เป็นการวิเคราะห์จากผลไปหาเหตุ การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในด้านความสัมพันธ์ เชิงการหน้าที่ดังกล่าวนี้ โดยแนวคิดทฤษฎี “โครงสร้างการหน้าที่” สถาบันการศึกษาย่อมมีอำนาจ หน้าที่ในการปฏิบัติงาน หรือไปปฏิบัติตามหน้าที่ (dysfunctional) นักวิจัยร่วมกับผู้ปฏิบัติงานค้นหา และอธิบายถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการปฏิบัติงานตลอดจนดัชนีชี้วัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อคุณ ภาพของการบริหารงานตามแผนกลยุทธ์

2.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากเอกสาร มา จัดทำให้เป็นระบบ โดยจำแนกข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายกันมารวมกันไว้เป็นหมวดหมู่ ให้สามารถ เข้าใจได้ง่าย และมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (logical relation) ได้ข้อสรุปที่ต้องการวิเคราะห์เนื้อหา มุ่งหาสภาพการณ์ และเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสาร การนำข้อมูลมาจัดจำแนก เริ่มจากการที่ได้เก็บ ข้อมูล อย่างละเอียดและมากพอ แล้วจึงนำข้อมูลมาแยกแยะ จำแนกหาความหมายและจัดกลุ่มเรียง ลำดับ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนความเห็นของผู้ถูกวิจัยหลัก โดยนำข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ สังเกต สังเกตกลุ่ม นำมาเขียนเรียบเรียง เพื่อตอบคำถามการวิจัย

3. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูล ด้วยวิธีการ 3 วิธี คือ ให้ผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ตรวจสอบ และ รับรองความถูกต้องจากข้อมูลที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า triangulation ตาม วิธีการตรวจสอบ ข้อมูลเชิงคุณภาพ จำแนกข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ข้อมูลที่เป็นทัศนะของผู้ให้ข้อมูล และข้อมูลที่ส่วนที่เป็นการเล่าเหตุการณ์ แล้ววิเคราะห์

4. แผนปฏิบัติการวิจัย หรือขั้นตอนการทำวิจัย

หลังจากที่ได้รับการอนุมัติให้ทำการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยตลอดโครงการ เป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน คือเวลา 1 ปีการศึกษาของโรงเรียนเต็ม เริ่มจากเดือน ตุลาคม 2547 ถึง มีนาคม 2549 จำแนกเป็นกิจกรรมใหญ่ๆ ดังนี้

4.1. เตรียมการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คือทบทวนศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแผน กลยุทธ์ สร้างแนวแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ศึกษาแนวทางการศึกษาเอกสารที่สำคัญและ

แหล่งข้อมูล กำหนดจัดทำแผนการเก็บข้อมูลเป็นระยะ โดยเริ่มจาก ตุลาคม 2547 จนถึง กุมภาพันธ์ 2548 เป็นเวลา 4 เดือน

4.2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งส่วนขององค์กร พร้อมทั้งให้ความรู้ช่วยเหลือ ในส่วนที่ยังขาดอยู่ และสร้างความเข้าใจร่วมกันพัฒนา ทั้งชุมชน และการศึกษาข้อมูลเชิงลึก โดยเริ่มตั้งแต่ กุมภาพันธ์ 2548 ถึง มกราคม 2549 เป็นเวลา 11 เดือน

4.3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และเขียนรายงานวิจัย เริ่มตั้งแต่ มีนาคม 2548 ถึง มีนาคม 2549 เป็นเวลา 12 เดือน